





Fecr Yayınları: 761
ONAT Kitaplığı: 7

AFORİZMALAR

Toprak Tohum ve Kökler

Prof. Dr. Hasan ONAT

Editör

Prof. Dr. Sönmez KUTLU

Hazırlayan

Fatıma Nur DEMİR

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 13178)

Kapak

FCR (Coşkun IŞIKGÜL)

Mizanpaj

FCR (Dilek ÖZCAN)

Baskı ve Cilt

NY MATBAACILIK YAYINCILIK

KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.

Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Kasım 2023

ISBN: 978-625-6602-12-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mh. Boyacılar Sk. No:14/1

Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0 312) 310 08 60

web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

Prof. Dr. Hasan ONAT

Aforizmalar

Toprak Tohum ve Kökler

Hazırlayan
Fatıma Nur DEMİR

Ankara 2023



HASAN ONAT

(1957-2020)

Prof. Dr. Hasan Onat, Çankırı'nın Eldivan ilçesinde doğdu. İlköğretimi Eldivan Merkez İlkokulu'nda, liseyi Yozgat Lisesi'nde bitirdi. 1979 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mezhepler Tarihi kürsüsünde asistan olarak göreve başladı. 1986 yılında "Emeviler Devri Şii Hareketleri" başlıklı doktora çalışmasını başarıyla tamamladı. 1986 yılında yardımcı doçent, 1989 yılında doçent, 1995 yılında profesör oldu.

1986 yılından itibaren Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda çeyrek asır boyunca sürdürdüğü radyo programcılığının yanı sıra, yerel ve ulusal gazetelerde köşe yazarlığı, televizyon programı yapımcılığı ve sunuculuğu yaptı. Bu sayede geniş bir hitap kitlesi ve takipçisi oldu.

Prof. Dr. Hasan Onat, 2005 yılında Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak dersler ve seminerler verdi. 17 Ağustos 1999 - 16 Ağustos 2002 yılları arasında Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dekanlığı görevini yürüttü.

Prof. Dr. Hasan Onat, İngilizce, Arapça ve Farsça bilmekteydi. Evli ve iki çocuk babası olan Prof. Dr. Hasan Onat, 26.09.2020 tarihinde hayata veda etti.

Prof. Dr. Hasan Onat, yayınlamayı düşündüğü kitaplarının bir kısmını yayınladı. Ancak büyük bir kısmını yayınlamaya ömrü vefa etmedi.

Bazı Eserleri:

Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Şiiliği, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993; İstanbul: Endülüs Yayınevi, 2019.

Türkiye'de Din Anlayışında Değişim Süreci, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003 / İstanbul: Endülüs Yayınevi, 2018.

İslam Ortak Paydası ve Mezhep Gerçeği, İstanbul: Endülüs Yayınları, 2019.

İslam Düşünce Ekolleri Tarihi, ed. Hasan Onat, Ankara: Ankuzem Yayınları, 2007.

İslâm Mezhepleri Tarihi El Kitabı, ed. Hasan Onat - Sönmez Kutlu, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Ayrıca ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış çok sayıda makedesi mevcuttur.

İÇİNDEKİLER



Yayıma Hazırlanma Hikâyesi	7
Hazırlayanın Takdimi	11
Ön Söz	15

BİR BİLİM İNSANI OLARAK PROF. DR. HASAN ONAT'IN SOSYAL MEDYA (TWITTER) PAYLAŞIMLARININ TEMATİK ANALİZİ

1. ÖZGÜRLÜK VE ADALET	17
2. METODOLOJİ	20
2.1. Geçmiş-Gelecek İlişkisi	20
2.2. Din-Bilim İlişkisi	22
2.3. Bilgi	23
2.4. Eleştiri ve Eleştirel Düşünce	25
2.5. Akıl	27
3. DİN-MEZHEP İLİŞKİSİ	29
4. İNSAN VE ANLAM ARAYIŞI	32
4.1. İnsan-İnsan İlişkisi	34
4.2. İnsan-Tabiat İlişkisi	35
5. DEVLET VE TOPLUM	37
6. GENEL KONULAR	38
6.1. Aile	39
6.2. Kadın	40
6.3. Eğitim-Öğretim	41

6.4. Kitap Okumak.....	42
6.5. Önemli Gün ve Geceler	46
SONUÇ	49
TOPRAK TOHUM VE KÖKLER SERİSİ (TWEETLER)	53
KAYNAKÇA	377
DİZİN	385

YAYIMA HAZIRLANMA HİKÂYESİ



Prof. Dr. Hasan ONAT, çok okuyan, okuduklarını not alan, onları bizlerle paylaşan ve tartışan bir bilim insanı idi. Bu fikirlerini, sadece bilimsel ortamlarda ve çalışma odalarında bilim adamları ile değil, hazırlayıp sunduğu radyo programlarında ve sunuculuğunu yaptığı televizyon programlarında da paylaşırdı. İnternetin hayatımıza girmesi ve sosyal paylaşım imkânlarının artmasıyla birlikte, Hasan Onat, kendi fikirlerini ve mesajlarını Twitter hesabından paylaşmaya başlamıştı. Aslında kendinin ifadelerinden de okuyacağınız gibi, yıllardır okuduğu kitaplardan esinlenerek oluşturduğu kendine özgü fikirlerini, “Mutfak ve Aforizmalar” adını verdiği 350-400 sayfa bulan bir dosyada toplamıştı. Hatta bu dosyanın başına, yayımlandığı takdirde kitap ismi olarak koyacağı pek çok isim yazmıştı: *Zaman ve Mekân Dışı / Rastgele/ Aklıma Estiği Biçimde Garnitür/ Çeşitlemeler/ Neyse Düşünüyorum/ Sıçramalar/ Sınırlar/ Esintiler/ Dağarcık/ Hammadde/ İlkeler/ Aforizmalar/ Arayış/ Hikmetler/ Toprak ve Tohum/ Tanrı Tarih ve İnsan/ Düşünce/ Fikir Kökleri/ Tohumlar/ İlkeler*. Ama bunlardan *Anlam Kökleri* ismini tercih etmiş görünmektedir.

Twitter'daki paylaşımlarının olumlu tepkiler alması sonucu, onları yayımlamaya karar vermiş ve vefatından yaklaşık bir ay önce 30 Ağustos 2020 tarihinde, ön söz'ünü dahi yazmıştı. Bu tweetlerin derlenerek kitaplaştırılması için Yüksek Lisans öğrencilerinden Muhammed Emin Aslan'ın çalışmasını istemişti. Mu-

hammed Emin, Yüksek Lisans tezi ile ilgili yoğunluğu dolayısıyla, böyle bir çalışmaya başlayamamıştı. Hasan Onat Hocamız, yayımlamayı planladığı bir dizi kitabın ilk kitabına yazdığı ön söz'den anlaşıldığına göre, tweet paylaşımlarına “Toprak Tohum ve Kökler Serisi” adını verdi. Hazırlanacak kitaplar dizisinin ilkinin ismini ise *ANLAM KÖKLERİ* koymuştu. Ancak ben bundan, *eMakâlât Dergisi Prof. Dr. Hasan Onat Dosyası*'nda, Arş. Görevlisi Sümeyya Selimoğlu ile Doktora Öğrencisi Fatıma Nur Demir'in yazmış oldukları “Bir Bilim İnsanı Olarak Prof. Dr. Hasan Onat'ın Sosyal Medya (Twitter) Paylaşımlarının Tematik Analizi” başlıklı makalenin yayımlanması ve Fatıma Nur Demir'e, Hocamız'ın tweetlerini toplayıp kitaplaştırmasını istememden ve kitap hâline gelmesinden sonra haberdar oldum. Muhammed Emin Aslan, Hocamız'ın, hazırlanacak böyle bir kitap için ön söz yazdığını söyleyince, oldukça heyecanlanmışım. Bu ön söz'ü gönderdiği takdirde hazırlanmış olan bu kitaba koyabileceğimizi söyledim. O da kitabın hazırlandığını duyunca, bu teklifi kabul etti ve gönderdi. Hasan Onat Hocamız'ın yazdığı ön söz'den beni haberdar ettiği ve burada yayımlanmasını kabul ettiği için kendisine çok teşekkür ediyorum.

Hasan Onat'ın arşivinde yer alan “Mutfak ve Aforizmalar” adlı dosyasında kayıtları bulunan ve şu anda *Aforizmalar -Toprak Tohum ve Kökler-* isimle yayımlamayı uygun gördüğümüz bu çalışma, ilkinden başlanarak en son yapılan paylaşıma kadarki tweetlerinin tamamını içermektedir. Bunlar, bilimsel yazım ve dipnotlandırma tekniğine uygun olarak her bir tweete bir dipnot konularak yayımlanma tarihi kaydedilmiştir. Kitabın başına, *eMakâlât Dergisi Prof. Dr. Hasan Onat Dosyası*'nda daha önce yayımlanan ve daha sonra gözden geçirilen bir makaleyi ekledik. Eğer Hocamız hayatta olsaydı ve paylaşımlarında devam etseydi, bu seride birkaç kitap çıkaracaktı. Ancak buna ömrü vefa etmedi. İlgili dosyada, okuduğu kitaplardan pek çok notlar var ama bunların büyük kısmı, tırnak içinde alıntılar şeklinde kaydedilmiştir. Paylaşılanlar, onlardan mülhem kendi düşünceleridir. Geriye kalanlar ise

notlardır. Bu sebeple “Toprak, Tohum ve Kökler Serisi”nin *Anlam Kökleri* adlı bu kitabı, bu serinin ilk kitabı olarak kalacaktır.

Hasan Onat'ın sosyal medyadaki paylaşımlarının kitaplaşmasının, onun fikirlerinin tanınması ve yaygınlaşmasına büyük katkılar sunacağı kanaatindeyiz. Hocamız'ın paylaşımlarını analiz eden ve *eMakâlât Dergisi*'nde iki yazarlı bir makale yayımlaması sebebiyle, onların derlenmesini Fatıma Nur Demir üstlendi. Ayrıca daha önce yayımlanan makaleyi bazı değerlendirmelerim doğrultusunda gözden geçirmek ve gerekli düzeltmeler yapmak için büyük çaba harcadı. Bu çalışmanın siz değerli okurlarla buluşması için katkı sunan, başta Fatıma Nur Demir olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Son olarak yayımlanmamış eserlerini de içeren arşivini benimle paylaşan ve bu eseri yayımlamamıza izin veren Hocamız'ın eşi Nurten Onat Hanımefendi'ye çok teşekkür ediyorum.

Ankara, 23.04.2023
Prof. Dr. Sönmez KUTLU

HAZIRLAYANIN TAKDİMİ



Sosyal medya, kişilerin internet aracılığıyla bir çeşit iletişim kurduğu platformların genel ismidir. Bu platform, insanlara, zaman ve mekân sınırlaması olmadan her türlü bilgiyi paylaşma, erişme, metin, medya, ses, video ve fotoğraflar aracılığıyla eş zamanlı olarak çift taraflı ve çok yönlü paylaşımlar yapma imkânı sağlamaktadır. Ancak bu platformun, avantajlarının aksine birtakım dezavantajları da bulunmaktadır. Kontrolsüz bilgi akışını ve asimetrik ilişkiyi beraberinde getirmesi, sosyal medyanın en büyük açmazlarından bir tanesidir. Sosyal medya, daha çok gündelik, yüzeysel ve sığ bir platform olmaya doğru ilerlemektedir. Ancak bu platformları, dezavantajlarına rağmen her kesimden ve her yaş grubundan insanın kullandığı da göz ardı edilmemelidir. İlkokul mezunlarından bilim insanlarına, çocuklardan yaşlılara kadar her insan, bu platformlardan en az bir tanesini kullanmaktadır. Facebook, Instagram ve Twitter, en yaygın kullanılan platformlardan olmakla beraber her birinin kullanım amacı, kendi içinde farklılık göstermektedir. Örneğin, diğerlerinin aksine Twitter, daha çok insanların, düşüncelerini büyük kitlelerle paylaşmasını sağlar.

Ankara İlahiyat'ın yetiştirdiği önemli ilim adamlarından biri olan Prof. Dr. Hasan Onat, fikrî ve felsefi birikimini paylaşmak için sosyal medya platformlarından yalnızca Twitter'ı kullanmıştır. Hocamız'ın yalnızca Twitter'ı aktif şekilde kullanmasının arka planında, onun sıklıkla tekrar ettiği, “bilen özetler“ vecizesinin

etkili olduğunu görmekteyiz. Bundan hareketle belirli yazı karakteri sınırlaması olan Twitter'ı tercih etmiş ve burada, düşüncelerini çok güzel özetlemiştir. Hocamız Hasan Onat'ın, kendine özgü bir sosyal medya kullanım tarzı olduğu, paylaşımlarından anlaşılmakta ve her bir paylaşım, âdeta bir kitabın özeti olma niteliğini taşımaktadır. Ayrıca karmaşık ilişkilerin yaşandığı vasat bir zemine dönen bu platformda ilmî birikimini gösterme cesareti ise takdire şayandır.

Hasan Onat, Twitter'ı, 2014 (Temmuz) yılı ile ahirete irtihal ettiği 2020 (Eylül) yılları arasında ilk bir yıl aktif olmamak zarfıyla altı yıl kullanmıştır. Toplamda ise 1968 tweet paylaşmıştır. Paylaşımların pek çoğu, muhteva ve konu bakımından birbiriyle ilişkili ve iç içe geçmiş olmalarıyla dikkat çekmektedir. Onun, düşünce dünyasını ve ilmî birikimini yansıtan, zihinsel olarak aktif şekilde ilgilendiği konulara yönelik ve gündemi yakından takip ederek güncel meseleler ile ilgili de paylaşımlar yaptığı görülmektedir. O, bazı konuları fazla önemsemiş ve tekrar pahasına yeniden paylaşmıştır. Hocamız, tweetlerin birçoğunu, doğrudan paylaşmakla beraber bazıları için “Kurucu İlke, Hassas İlke, Kurucu ve Hassas İlke, Farkındalık, Çıkış Yolu, Uyarı, Tarihî Tecrübe, Birlikte Düşünelim, Yol Ayrımı Sorusu ve Farkındalık Sorusu“ gibi üst başlıklar kullanmış; bu şekilde de paylaşımlarındaki ana vurguya dikkat çekmiştir. Paylaşımlarında yer yer mecazi ve istiareli bir dil kullanılarak vermek istediği mesajı daha etkili hâle getirmiştir. 2018 yılındaki paylaşımlarında anlam, anlamak ve anlam arayışına yoğunlaşmış; vefat ettiği 2020 yılında ise sıra dışı bir şekilde hayat, hayatın anlamı ve yaşamakla ilgili paylaşımları öne çıkmıştır.

Günümüzde pek çok sosyal medya kullanıcısı bulunmakla birlikte Hasan Onat Hocamız'ın Twitter platformunu oldukça anlamlı ve anlaşılır olarak kullanma çabası, dikkatleri çekmektedir. Her geçen gün gelişen ve değişen, insanı içine çekerek dış dünyadan koparan bir platformda böylesine anlamlı paylaşımlar ile insanlara hitap eden ve bunu yaparken insanlara belli kalıpları dayatmak

yerine onların özgürleşmesini kendine dert edinen bir bilim insanının paylaşımlarını iki kapak içerisinde toplamak istedik.

Çalışmanın giriş kısmında, okuyucuya, Hocamız'ın paylaşımlarına dair genel bir bakış açısı kazandırmak amacıyla kaleme aldığımız ve “Bir Bilim İnsanı Olarak Prof. Dr. Hasan Onat'ın Sosyal Medya (Twitter) Paylaşımlarının Tematik Analizi” başlığıyla *eMakâlât Dergisi Prof. Dr. Hasan Onat Dosyası*'nda yayımlanmış olan bir makaleye yer verdik. Hocamızın Twitter'daki paylaşımlarını, fikrî akışın takibini kolaylaştırmak adına tarihî sıralamaya riayet ederek bir kitapta topladık.

Hocamızın paylaşımlarını arşivlemem konusunda fikir veren ve beni cesaretlendiren Prof. Dr. Şahin AHMETOĞLU hocama minnettarım. Ancak paylaşımları bir kitaba dönüştürme fikri, Hocam Prof. Dr. Sönmez KUTLU'ya aittir. Bu çalışmamızın her aşamasında desteği ve değerli yönlendirmelerinden dolayı kendisine şükranlarımı arz etmek isterim.

Ankara, 2022
Fatıma Nur DEMİR

ÖN SÖZ



İçinden geçtiğimiz tuhaf zamanlarda, değişimin baş döndürücü hızı, insana, insanlık tarihinin başlangıcını yeniden düşünmek ihtiyacı hissettiriyor. Tıpkı hız sınırının insanın algı eşiğini zorladığında, sanki çok yavaş gidiliyormuş gibi bir algının insanı esir almasına benzer bir durum. Böylesi anlarda akla gelen tekerleme: “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirir oynarken eski hamam içinde... Az gittim, uz gittim, bir de dönüp baktım ki bir arpa boyu yol gitmişim...” Ben de evvel zaman içinde, henüz sosyal medyanın ne olduğu bilinmez iken, Twitter icat edilmişken, okuduğum kitaplardaki güzel cümleleri, benim için hayat düsturu olabilecek fikirleri not etmeye, bazen de onları kendi dilimle ifade etmeye başlamıştım. Bilgisayar icat olunca, “mutfak” diye bir dosya açıp onun baş tarafına bu notları, her daim okumak, yenileri ile çoğaltmak ve kendime ışık tutmasını sağlamak için özenle yerleştirdim... Bu küçücük alıntılar, bazen yüzlerce sayfanın özeti sayılacak düşünceler, öncelikle kendim için bir araya getirilmiştir. Bunlar, beni ben yapan, istikametimi belirleyen, bana kendimi anlama imkânı sağlayan, hatta kendimi inşa sürecinde yol gösteren ilkelerdir.

Evvel zaman içinde, Twitter icat edildiğinde, notlarımdan da yararlanarak bazı fikirlerimi dostlarla paylaşmak ihtiyacı hissettim. Fikirleri birkaç satura sığdırmak, bir tür “tohum” hâline dönüştürmek hoşuma gidiyordu. Kısa süre içinde bana “anlaşıldı-

ğımı”, benim de kendimi daha iyi anlamama katkı sağlayan geri bildirimler almaya başladım. Böylece benim “kendime notlar”ım, her ne kadar beni deşifre etse de dostlarımin da olmaya, dışarı taşmaya başladı. Gündemden uzak kalmadan, gündeme de mahkûm olmadan, sağduyunun, aklın, vicdanın sesi olabileceğini düşündüğüm fikirler, çoğu zaman ilkelere dönüşerek birikmeye başladı. Bunların kitaplaşması gerektiğini, bunun için seve seve yardımcı olabileceğini söyleyen, yüzünü hiç görmediğim samimi dostlardan teklifler de aldım. Sonuçta mutfaktan çıkan ilkeler, sosyal medyada çürümek için kitaplara sığındılar. İşte, evvel zamanda atılan tohumlar, toprakta kök salmaya ve filizlenmeye başlamış oldu. Toprak, tohumu asla inkâr etmez; filizlenme imkânı bulamayan tohumu bile bağırında saklayabilir.

Toprak, Tohum ve Kökler Serisi'nin ilk kitabı *ANLAM KÖKLERİ*, insanı insan yapan süreçte bir meşale gibi yolumuzu aydınlatan, kendimizi anlamamızı kolaylaştıran, kök hücreler gibi, hayat vermek için çoğaltılmayı bekleyen fikirler ve ilkeler demetidir. İnsan, en temelde akıl, bilgi ve anlam varlığıdır.

ANKARA, 2020

Prof. Dr. Hasan ONAT